

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: V., Dorottya-utca 8.

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4.

Megjelen minden pénteken

ELŐFIZETÉSI DIJ:

félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A II. Országos Patronage kongresszus feladatai. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Két év a hazai patronage fejlődés történetében. *Dr. Angyal Pál* pécsi jogtanártól. — A második országos patronage-kongresszus feladatairól. *Varga Nagy István* kir. ítélő táblai bíró, a pécsi rabsegélyző-egylet elnökétől. — Faizási jog az urbarium banaticum szerint. *Dr. Plopu György* kir. curiai kisegítő bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A II. Országos Patronage-kongresszus feladatai.

A büntető igazságszolgáltatás, valamint általában a gyengébbekkel való elbánás és az államnak számos intézménye évszázadokon át a zsarnokság eszközei voltak. Régente az állam hatóságai válogatott kínzások közt, — amelyekben az emberi kegyetlenség kifogyhatatlan találékonyságát bizonyította, — elpusztították, sőt ártatlan családjukkal, apró gyermekeikkel együtt vadul kiirtották mindazokat, akik szembe mertek szállani a zsarnokkal vagy a hatalmon levő erősebbek érdekeivel.

Az emberiség haladásának egyik vigasztaló bizonyítéka, hogy ezzel szemben korunkban az állam és a társadalom különböző tereken vállelve mentő tevékenységet végeznek a gyengék és az elhagyatottak támogatása érdekében. Százakat azok közül, akiket annakelőtte kínos halálra szántak volna, ma pártfogásba vesznek és tisztességes munkásokat nevelnek belőlük.

A bűncselekmények csökkentésének hathatós eszközül többé nem a büntetéseknek folytonos szigorítását tartjuk. Az elrettentési rendszer csődöt mondott.

Amíg emberek lagnak földünkön, a bűncselekményeket sohasem fogjuk ugyan teljesen kiirtani, de vannak eszközök, amelyekkel nemcsak az emberiség szenvedéseit és nyomorát, hanem a bűncselekmények számát is hathatósan csökkenteni lehet.

Ide tartozik egyebek közt a legszélesebb értelemben vett megelőzésnek szociálpolitikai szempontból oly nagy jelentőségű egész munkaköre és ebből, ami bennünket ezuttal különösen foglalkoztat, a kedvezőtlen helyzetben levő elhagyatott társadalmi osztályok közül az állandó erkölcsi veszedelemben élőknek pártfogásba vétele.

Összességét ennek a pártfogó tevékenységnek «patronage»-nak nevezzük mindaddig, míg e munka megjelölésére általánosan elfogadott jó magyar kifejezést nem találunk.

Ide tartozik tehát a legszélesebb értelemben vett gyermekvédelem, az elhagyatott árva, büntetésüket töltő szülőktől származó, stb. vagy veszélyeztetett környezetben élő fiatalok védelme, továbbá a javító és letartóztató intézetekből elbocsátottak támogatása.

Ezt a munkát nemcsak abból a szempontból kötelességünk méltányolni, mint a jótékonyságnak annyi más terén végzett szintén nemes munkáját, pl. a keresetképtelen aggok támogatását.

Igazi jelentősége abban áll, hogy használható erőket ment meg a nemzet gazdasági ereje számára, továbbá hogy megóvja az egész társadalmat, mindannyiunkat, — mert hisz' valamennyiünk ellen elkövethető a bűncselekmények egész hosszú sora, — újabb bűncselekményekkel szemben.

I. Magyarországon nem elegenden tudják és kevesen méltányolják, hogy e téren körülbelül félszáz egyesület értékes munkásságot fejt ki. Ezek között évtizedek óta csendben dolgozó és jelentékenyebb alaptökével rendelkező szervezetek is vannak.

Ezek az egyesületek 1908 végén megalakították a Patronage Egyesületek Országos Szövetségét (Budapest, Igazságügyminiszterium, II. em. 97. sz.), amely azóta megindította a patronage-ügynek országos szervezését; szövegezte a hivatalos szerv az Országos Patronage-Tanács szabályzatának tervezetét, melyet az igazságügyi és belügyi ministereknek bemutatott és előkészítette a II. Országos Patronage kongresszust.

A folyó évi szeptember 10. és 11-én a M. Tud. Akadémia összes helyiségeiben tartandó kongresszus több okból jelentős a hazai patronage-ügy fejlődésére.

Örvendetesen megczáfolja azt a gyakran hangoztatott aggodalmat, mintha a magyar társadalom a patronage munkára egyáltalában nem volna kapható.

Ő Felsége a király kegyes volt a kongresszus legfőbb védőségét elvállalni. Ő Felségének helyettese József főherceg és utána az igazságügyminiszter, mint tiszteletbeli elnök megnyitó beszédeikkel külsőleg is kifejezésre juttatják azt a jelentőséget, amelyet a legelső magyar ember és a kormány ez ügynek nemzeti művelődési és emberbaráti szempontból is tulajdonítanak.

Jelen lesznek a kormány, az érdekelt polgári és katonai hatóságok küldöttei, több mint kétszáz egyesület képviselője és a kongresszusnak több száz működő tagja.

Azok közül is, akik személyesen meg nem jelenhetnek, oly sokan érdeklődtek, hogy a kongresszusnak egyelőre kétezer példányban kinyomatott iratait máris újra kellett nyomtatni.

Közel száz hatóság és egyesület, — némelyik több iven — tüzetes adatokkal, intézeteinek képét is bemutatva beszámolt e terén végzett eddigi munkásságáról és a Kongresszus iratainak eddig megjelent három füzeté (több mint 500 oldalon) a hazai patronage-ügynek jelen állásáról megbecsülhetetlen adatokat fog szolgáltatni.*

A felkért előadók és véleményezőik készséggel tettek eleget a felhívásnak.

Bizton remélem, hogy a kongresszus határozatai és a *büntető novellának* a fiatalokura vonatkozó szabályainak hatályba lépte a hazai patronage-ügy fejlődésében új korszakot fognak nyitni.

* A Kongresszus Előkészítő Bizottsága, (Budapest, Igazságügyminiszterium, II. em. 97. sz.) a később jelentkező érdeklődőknek is szívesen ad értesítést.

Itt az ideje annak, hogy új feladatainkat megfontolás tárgyává tegyük.

II. A kongresszus egyesíti és személyes érintkezés útján közelebb is hozza mindazokat, akik hazánkban jelenleg patronage-munkát végeznek vagy legalább ez ügy iránt érdeklődnek.

Az a személyes érintkezés, amely ez összejövetelnél a régi elvtársakat és az egy ügyért ismeretlenül egymás mellett küzdőket összegyűjti, megbecsülhetetlen és semmi írásbeli tárgyalással nem pótolható. A közvetlen eszmecsere, a kölcsönös felvilágosítások, a lelkesítő példának suggestív hatása évekkel előbbre viszi az ügyet.

A személyes érintkezés útján bizonyára könnyen sikerülni fog eloszlatni azt a sajnálatos félreértést, amely, mint Varga Nagy István kir. táblabíró urnak, a Pécsi Rabsegélyző Egyesület fáradhatatlan agilis elnökének véleménye mutatja, mintha a háttérben ott lappangana közöttünk.

Már itt kell tehát hangsúlyoznom, hogy mi, akik a patronage-ügynek újabb szervezéseért küzdünk, egyáltalán nem akarjuk sem letagadni, sem csökkenteni azokat a bokros érdemeket, amelyeket a Rabsegélyző Egyesület régi munkásai szűkebb körben, de nem csekélyebb buzgósággal és odaadással évlizedeken át szereztek.

A patronage jelszó ma csak azt jelenti, hogy az elbocsátott rabok mellett, akiknek érdeklődésben a rabsegélyezést végeztük és végezték, másokra is ki akarjuk terjeszteni a mentő és felemelő tevékenységet. Így az elítéltek családtagjaira, akiknek támogatását szintén nem lehet a rabsegélyezés fogalma alá vonni, főleg pedig züllés veszélyének kitétt vagy bűncselekményt elkövetett fiatalokra, akiknek támogatására a legnagyobb súlyt helyezzük.

E mellett azonban készséggel ismerjük el és sokan közvetlen tapasztalatból is tudjuk, hogy számos rabsegélyző egyesületnek vezető munkásai és választmánya hosszú időtől fogva a jelenleginél sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt közönnyel küzdve, zajtalanul dolgoztak és sok jót tettek.

Ezért hálával és köszönettel hajljuk meg előttük a zászlót.

Csak arra kérjük őket, sziveskedjenek megismerkedni az új feladatokkal és a világszerte alkalmazott új módszerekkel is és amit javaslatainkból helyesnek fognak találni, azt régi munkájuk mellett vegyék fel ők is munkaprogramjukba.

Első feladatunkul ismétlem azt, amit a pécsi I. kongresszuson mondtam volt: az elvekért, az igazságért, a megfelelőbb módszerekért tudományos küzdelmet bizonyára folytatnunk kell. Ebből a vitánkból fog kialakulni a tárgyi igazság.

De a személyes harcznak, neheztelésnek távol kell tőlünk maradni.

Ne azokat keressük, akik bennünket szétválasztanak, hanem akik összekapcsolnak.

Személyes küzdelmünket elvégezhetjük az életnek ezer más terén. A kongresszuson egyesülnünk kell a közös elleneségek meggyengítésére.

Közös elleneseink pedig a hideg közöny, a tétlen nembánomság, a kicsinylő guny és a lenéző semmibevevés.

Ezekkel akkor is elég dolgunk akad, ha egyesülten küzdünk velük.

III. A kongresszusnak legfontosabb feladata az, hogy megtalálja a módját és eszközeit annak, mikép lehetne az eddigi rabsegélyző egyesületek szűkebbkörű munkásságát a patronage-működés szélesebb köreire kiterjeszteni.

Különösen szükség van arra, hogy több vidéki egyesületünk alapszabályait és működésének körét olyképp megváltoztassa, hogy azokon a helyeken, ahol a fiatalok bíróságai előtt nagyobb számban tartatnak tárgyalások, illetőleg a fiatalok külön fogházából több kísérletileg

kihelyezettnek vagy feltételesen szabadságra bocsátottnak elhelyezése fog felmerülni, akadjon néhány működő tag, akik az erkölcsi romlás veszélyének kitétt fiatalok megmentésének munkáját a megfelelő esetben magukra vállalják.

«Fiatalok és büntetőjog» című monografiámban (265—271. l.) tüzetesen beszámoltam arról, hogy ezt a tevékenységet Budapesten, különösen a fiatalabb működő tagok, de a kerületi előljáróságok útján jelentkezett hölgyek és urak is rendkívüli odaadással és teljes sikerrel több, mint félév óta végzik. A kongresszus vidéki tagjai bizonyára tájékoztatni fognak bennünket a vidéki viszonyokról. Mint-hogy csak a különösen méltánylást érdemlő és társadalmi támogatást igénylő esetekről van szó — kisebb vidéki helyeken havonként sem merül fel egy ilyen eset — ez az új feladat a társadalom jótékony tagjaira nem ró számbavehető munkaterhet. A rakoncátlan és elzüllött fiatalokkal szemben ugysem a társadalom tagjaira, hanem a hatóságokra vár a környezet-tanulmány és a további elhelyezés teendője.

IV. Igen nagy gyakorlati jelentőségű a letartóztató és javító intézetekben, illetőleg a fiatalok külön fogházából szabadultak elhelyezésének és munkához juttatásának kérdése. Ezt a budapesti állami munkaközvetítő intézet igazgatója, Létay miniszteri tanácsos ur, továbbá egyik legregibb és legtekintélyesebb rabsegélyző egyesületünknek ügyvivő alelnöke, dr. Gáll Endre kir. ügyész ur és dr. Horváth Dániel, a kongresszus titkára világitották meg.

A kongresszus előkészítő bizottsága meghívta a kongresszusra a munkaadók szervezeteinek vezetőseit, — amelyek közül igen sokan máris képviselőket küldtek — és érintkezésbe lépett több, mint száz ipartestület, iparosegylet és a munkaadók szövetségeinek képviselőivel és közvetítőjével.

A javító nevelésnek és a szabadságvesztés büntetésnek főcélja korunkban, hogy az illetőt társadalmilag használhatóvá tegyék, olyképpen átalakítsák, hogy tisztességes munkával önmaga tarthassa fenn magát. Amint Herczeg Ferencz «A kivándorló» cz. művében költői intuícióval jellemzi, a munka útján kell az illetővel megismertetni a benne rejlő legnagyobb értéket, az ember munkaerejét és ez által felidézni azt az átváltoztatást, amelyet korábban csak az erkölcsi oktatástól vártak.

A társadalmat meg kell nyugtatnunk afelől, hogy eszünk ágában sincs minden hivatásszerű gonosztevőt a tisztességes munkásoknak esetleges háttérbe szorításával olyan helyzetbe juttatni, amellyel visszaélhet.

A helyes kiválasztás, a megfelelő egyének kiszemelése, az igazán méltánylást érdemlő esetekben alkalmazott segély, az inkább szerencsétleneknek, mint bűnösöknek munkához juttatása, lesznek itt a megfelelő eszközök.

Aki ezekkel a dolgokkal foglalkozik, tudja, kivált a tél beálltával hány tucat fiatalok keres munkát és ha hirtelen nem talál, hányan követnek el nyomorból, éhségből bűncselekményt. Dolgozni akarnának, tudnának, keresik is rá az alkalmat, mégsem kapnak foglalkozást.

Elsősorban ezeken, valamint az intézetekből szabadult olyan egyénekre kell segíteni, akik önként és erős elhatározással a munka útjára akarnak átlépni.

Ha a társadalom elzárkózik előlük, nincs kétség, bűncselekményt fognak elkövetni már csak a mindennapi megélhetés szempontjából is.

*

A gyengéknek, elhagyottaknak támogatása korunk állami és társadalmi életének egyik felemelő jelensége.

De egyúttal olyan tünet is, amely biztos módot nyújt a nemzet gazdasági erejének növekedésére.

Ha a kongresszus feladatait meg fogja oldani, nemcsak

az elhagyottakon segít, de egyúttal az egész nemzetnek, sőt az utódoknak érdekeit is előmozdítja.

A gyermekvédelem, a patronage és a rabsegélyezés munkájának terein eddig oly kiváló férfiak és erők dolgoztak, hogy egyéniségük biztosítanak afelől, hogy e reménységünk nem fog utopisztikus vágyódás maradni.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

Két év a hazai patronage-fejlődés történetében.

I. Hosszu harmincz négy éven keresztül a rabsegélyezés jegyében vette ki a magyar társadalom részét abból a nagy kriminál-szociológiai munkából, melynek feladata a bűnözés veszélyeinek kitett egyének gyámolításával s ezeknek a bűnre indító tényezőkkel szemben való megerősítésével: *a társadalom fokozottabb védelme*. 1874-ben kezdette meg működését az 1873-ban megalakult budapesti rabsegélyező-egyesület, melynek létesítése s üdvös működése körül hervadhatatlan érdemeket szereztek maguknak Zádor Gyula (volt igazságügyminiszteri tanácsos) az egyesület elnöke és dr. Székely Ferencz (akkor budapesti főügyész-helyettes) egyesületi alelnök. Ők voltak hazánkban a rabsegélyezés ügyének uttorói s az akkor még teljesen ismeretlen eszme fáradhatatlan előharczói. Fáradozásaiukat kevés siker kísérte; kilencz év mulik el a legközelebbi alapításig s ezalatt az egyesület alig erősödik; az alapító s rendes tagok száma alig haladja meg a kétszázat; a működés ágazatai: pénzsegély a szabadultaknak, menedékházba elhelyezése az erre szorulóknak, két rabiskola fenntartása s az 1882-ben «Magyar Könyvtár» czim alatt a letartóztatottak szellemi és erkölcsi életére hatni kívánó irodalmi vállalat megindítása. Még szerényebb keretek között kezdi meg működését 1882-ben a nagyváradi s 1884-ben a brassói rabsegélyező-egyesület. Két évvel később Fabiny Teofil volt igazságügyminiszter rendeletben hívja fel a kir. törvényszéki elnököket s kir. ügyészeket, hogy a rabsegélyező-egyesületek alakításában közreműködjenek. E rendeletnek megvolt az a hatása, hogy huszonhárom év alatt még ugyanannyi egyesület alakult, úgy hogy 1907. évi szeptember havában, a Pécsen megtartott első országos patronage-kongresszus idején a részint névleg (dévai, máramrosszigeti), részint tényleg létező rabsegélyező-egyleteink száma összesen 26. Valamennyi többnyire csak a letartóztatottakat (rabiskola, munkáltatás, könyvtár, vallási oktatás) és illetőleg a szabadultakat (pénzsegély, kivételesen munkaeszközök s ruházat adományozása, itt-ott menedékházba felvétel) részesíti támogatásban; az egyesületi élet lanya, mindenütt a hivatalos elem dominál a csekély számú tagok sorában; a kormánytól kapott évi szubvenzió, melyet a tagsági díjakból befolyó szerény összeg alig szaporít, több helyütt tőkegyűjtés czéljából félretétel s nem egy helyen elkallódik (besztercebányai, máramrosi egyesületeknél). 1873-tól 1907-ig valóban csak arról lehetne szó, hogy megállapítsuk, mennyit pénzt osztottak ki rabsegélyező-egyesületeink s mennyit tettek félre. A valóban megmentett egyének számára nehéz lenne statisztikát készíteni, nemcsak azért, mert a csupán anyagi támogatás, különösen ha a szükséges egyéniesítés híján eszközöltetik, csak a legkritikább esetekben vezet célhoz, — de azért is, mert a rabsegélyező-egyesületek a segélyzetteket egyáltalán nem tartják nyilván s így nem is tudható meg: vajjon a becsület útjára tért-e az, kit a jószívű, de bürokratikus szerveken keresztül dolgozó társadalom néhány korona segélyben részesített.

II. Az 1907. év fordulópontot jelent a hazai rabsegélyezés, illetve patronage történetében. A pécsi rabsegélyező-egylet s ennek élén Varga Nagy István pécsi kir. ítélő táblai bíró évekig tartó sürgetésére egybehivatott az első országos rabsegélyező-kongresszus, melynek tanácskozmányait osztatlan érdeklődés kísérte s a melynek lezajlása után abbéli reményünknek adtunk kifejezést, hogy «a viták során felszínre került eszmék, valamint a hozott határozatok mindenestre maradandó nyomokat fognak hagyni s jelentékenyen előmozdítják a hazai patronage-ügy fejlődését» (v. ö. a kongresszus Iratai és Naplója XII. l.). S e reményünkben nem csalatkoztunk, mert az elmúlt két év alatt nemcsak számbelileg szaporodtak egyesületeink, hanem a működés keretei is tágultak s itt-ott — különösen

az új egyesületeknél — az individualizáló patronage is fejlődésnek indul.

1. A kongresszus első határozata értelmében megalakul a *patronage-egyesületek országos szövetsége* (elnöke Rickl Gyula miniszteri tanácsos), melynek hivatása az alapszabályok értelmében: előmozdítani a patronage-ügy fejlődését — biztosítani a szövetséghez tartozó egyesületek kölcsönös együttműködését, — szorgalmazni és elősegíteni új egyesületek alapítását, — képviselni a patronage-érdekeket a közvélemény és közhatalom előtt. A szövetségi bizottság csakhamar meg is kezdi működését s ezidőszertint ép az iránt folynak az előkészületek, hogy az egész országra kiterjedőleg megalakíttassanak a modern patronage-egyesületek.

A két év alatt egyébként a rabsegélyezéssel, illetve patronage-zsal foglalkozó egyesületek száma 26-ról 44-re szökkent fel (rabsegélyező-egylet: 33, gyermekvédelmi bizottság: 6, patronage-egyesület: 4 s az erdélyi pártfogó-egylet, melybe a kolozsvári rabsegélyező-egylet 1908. évi december 8-án beolvadt), melyek közül ezidőszertint 38 jelentette be a szövetségbe való belépését. E feltűnő szaporodás kétségtelenül annak tudható be, hogy a kongresszuson jelen voltak szétvitték az országban a patronage eszméit s meggyőzték a társadalmat a bűnözés veszélyeinek kitett egyének pártfogolásának szükségességéről.

2. Az első határozatban kérelem is foglaltatott, melyben a kongresszus felkérte az igazságügyi minisztert, miként ez intézkedjék az iránt, hogy «a rabsegélyezés céljaira hivatalos szerv állíttassék fel.» E kérelemnek eddigelé ugyan még nem tétetett elég, de valószínű, hogy rövid időn belül meg fog alakulni ez a részint Ő felsége a király, részint az igazságügyminiszter által kinevezendő tagokból álló központi hivatalos szerv, melynek főfeladata leendő a belga Commission royale des patronage mintájára: ellenőrizni s bizonyos keretek között irányítani a rabsegélyező-és patronage-egyesületek működését.

3. A kongresszus második s harmadik határozata, melyek közül az előbbi a fiatalok büntetése, az utóbbi pedig a letartóztatottak családtagjai irányában kifejtendő patronage-tevékenység főbb irányelveit tartalmazza, közvetve, de egyszersmind érdemileg annyiban gyakorolt jótékony hatást, hogy utat tört a patronage-tevékenység legfontosabb ágazatainak s általában alapot teremtett az *egyénesítés* eszméje szerint fejlődő pártfogó s gyámolító tevékenységnek. Míg eddig a rabsegélyező-egyesületek úgyszólván kizárólag csak a kiszabadultakat karolták fel, ma már több helyütt támogatásban részesítik a letartóztatási intézetben elzártak *családtagjait* (a pécsi, besztercebányai, brassói, jász-nagykun-szolnokmegyei, kassai, kecskeméti, lugosi stb. egyesületek). Így a kecskeméti egylet határozatlan kinyilatkoztatja, hogy «a Pécsen megtartott első országos patronage-kongresszus hatása alatt a segélyezés mindinkább oda módosul, hogy a letartóztatottnak elhagyott szegénysorsu családja számára a megélhetés biztosíttassék»; hasonlóképen tesz jelentést a jász-nagykun-szolnokmegyei egyesület, mely szerint az «1907. évben változás állott be a segélyezés módjában; nagyobb súlyt fektettünk a rab szükölködő családjának gyámolítására s míg az 1906. évben 5 család részesült összesen 135 korona segélyben, az 1907. évben már 23 család összesen 346 korona segélyt kapott.» A *fiatalok pártfogása* a rabsegélyező-egyesületek részéről ugyan még ma is kivétel számba megy, annál hatalmasabban fejlődött azonban a patronage e működési ágazata a gyermekvédelmi bizottságok s az új patronage-egyesületek kebelében, melyek úgy a tárgyalás előtt, mint azután valódi mentő-munkálatot végeznek, midőn az elbottlott vagy a már züllés útjára tévedt fiatalok mellé védőügyvédet, pártfogót rendelnek, a gyermeket a szükséghez képest az erkölcsileg rossz környezetből kiragadják s megfelelő helyen (tisztességes családnál, munkaadónál, intézetben) elhelyezik. Nem hagyható végül említés nélkül a *fogházmisszió* s a *munkaközvetítés* ügyének fejlődése sem. A letartóztatottak látogatása s erkölcsi megerősítése terén különösen az Országos kath. nővédő-egyesület, a Katholikus női patronage-egyesület, az Országos protestáns patronage-egyesület, a Lőrántffy Zsuzsanna-egylet, a Kassai rabsegélyező-egyesület s a Pécsi patronage-kör vették ki a részüket. A munkaközvetítés ugyan sok nehézséggel jár, mindazonáltal itt is már elég szép eredményekkel dicsekedhetik különösen a Budapesti katolikus patronage-egyesület s a kassai egylet.

III. A kongresszus óhajai közül az első átvisz a második patronage-kongresszus napirendjére kitűzött egyik kérdés-